

Mineriada din iunie 1990 – o scurtă incursiune istorică

Mineriada of June 1990 - a short historical incursion

Mihaela ILIESCU

„Babeş Bolyai” University, Cluj-Napoca

Abstract: *The Mineriades in Romania represent a disturbing and controversial chapter in the country's post-communist history. From the first violent clashes in January 1990 to the sinister episode of June 1990 and then in 1991 and 1999, the mineriads have remained embedded in the collective memory of the nation as defining events of the transition to democracy. These events were characterised by violent clashes between the forces of law and order and civilian protesters, along with brutal intervention by miners in the industrial areas of the country. The historical context of the miners' attacks was marked by political instability, social tensions and massive economic hardship, as well as political manipulation and power struggles between various interest groups. The consequences of these events were profound and long-lasting, influencing the direction of Romania's democratisation and reinforcing social divisions. In the light of the Mineriads, key questions are raised about the nature of democracy, the rule of law and collective memory in a society in the midst of a post-communist transition.*

Key words: *post-communism, historical events, mineriada, social conflict, social division.*

Introducere

În tumultul istoric al României moderne, mineriadele sunt capitole întunecate și controversate. Aceste evenimente, care au avut loc în deceniul al nouălea al secolului trecut, au fost marcate de violență, tulburări politice și încălcări grave ale drepturilor omului. Mineriadele au reprezentat confruntări violente între protestatari și forțele de ordine, adesea încurajate sau chiar coordonate de către autorități. Termenul „mineriadă” a devenit sinonim cu confruntările de stradă brutale care au implicat mineri din zonele industriale ale României, aduși în București să reprime protestele. Deși primele mineriade au avut loc în 1990, cel mai notoriu eveniment a avut loc în iunie 1990, urmat de altele în 1991 și 1999. Aceste evenimente au lăsat o amprentă profundă asupra societății românești și au fost subiectul unor dezbateri aprinse cu privire la rolul statului, democrație și drepturile omului. În această lucrare mi-am propus să analizez evenimentele care au avut loc în anul 1990, mai exact din luna iunie, din România postcomunistă. Desigur că pentru a înțelege fenomenul mineriadei din iunie 1990 este nevoie să amintim evenimentele premergătoare acesteia.

Desfășurarea evenimentelor

Primele alegeri de după revoluție, ținute pe 20 mai, au dat câștig de cauză FSN-ului. Ion Iliescu a fost votat cu o majoritate zdrobitoare, 85,07%, iar FSN-ul a obținut 66,31% din locurile Camerei Deputaților și 67,01% din cele ale Senatului. Demonstrația din Piața Universității, declanșată într-o logică pre-electorală, începea să își piardă obiectivul. Ligile studențești s-au retras. În consecință, numărul manifestațiilor a scăzut drastic în săptămâna ce a urmat alegerilor¹. Cu toate că marea majoritatea a manifestațiilor s-au retras, minerii au sosit la București și au intervenit pentru înlăturarea celor rămași. Consider că puținii manifestații rămași în Piață s-ar fi retras fără a fi nevoie de o intervenție. Cu toate acestea, evenimentele din luna iunie a anului 1990 ne demonstrează că cei de la conducerea statului au considerat oportun să facă apel către minerii pentru a împrăștia și ultimii manifestații. Pentru a putea înțelege evenimentele din luna iunie, este nevoie să amintim și manifestația care a avut loc înainte de alegerile din mai, Fenomenul Piața Universității. Cea mai întâlnită întrebare cu privire la evenimentele din 13-15 iunie 1990 este următoarea: Care este explicația unei asemenea mobilizări de forțe pentru evacuarea a 200 de oameni pașnici? Cunoaștem faptul că manifestații erau tot mai puțini și erau pregătiți să se retragă. Cu toate acestea, s-a recurs la evacuarea prin forță a ultimilor manifestații din Piața Universității.

Cea mai mare manifestație-maraton, anticomunistă, a început la data de 22 aprilie 1990 Golaniada sau Fenomenul Piața Universității și încetat în același an, în ziua de 13 iunie ca urmare a intervenției violente a autorităților. Represiunea a continuat până în 15 iunie 1990, folosiți fiind minerii din Valea Jiului care au răspuns apelului președintelui Ion Iliescu de a „curăța Capitala de huligani”, și de a cumiștii bucureștenii². În discursul său, Ion Iliescu îndemna minerii să vină la București: „Chemăm toate forțele conștiente și responsabile să se adune în jurul clădirii Guvernului și televiziunii pentru a curma încercările de forță ale acestor grupuri extremiste, pentru a apăra democrația atât de greu cucerită”³. Prin urmare, cea mai cunoscută rămâne intervenția violentă a minerilor chemați de autorități, în zilele de 14-15 iunie 1990, pentru împrăștierea manifestațiilor pașnici din Piața Universității⁴. Discursul lui Ion Iliescu a oferit drum liber minerilor pentru a trece la fapte și a veni la București.

¹ Bârsan Victor, *Mineriada din iunie*, Editura Tracus Arte, București, 2015, p. 29.

² Cristea Romulus, *Mineriada*, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2007, pp. 3-4.

³ <https://adevarul.ro/istoria-zilei/13-iunie-33-de-ani-de-la-mineriada-pentru-care-nu-2274249.html> accesat la data de 27 aprilie 2023.

⁴ Cristea Romulus, *Mineriada*, p. 3.

Înainte de evenimentele din 13-15 iunie 1990, a avut loc în 11 iunie o ședință din care singurul produs vizibil a fost comunicatul Procuraturii Generale, prin care se cerea evacuarea Pieței. În realitate, acțiunile de sabotaj fuseseră decise și urmau să se desfășoare pe 13 iunie, și să se continue cu chemarea minerilor. Ceea ce a urmat după aceste acțiuni a depășit chiar și cele mai pesimiste așteptări⁵.

După apelul făcut de Ion Iliescu, minerii au luat atitudine și s-au pornit înspre capitală. În dimineața zilei de 14 iunie 1990, au ajuns la București peste 10.000 de mineri, continuând să sosească alte și alte garnituri. În total, s-au adus aproape 20.000 de mineri ca o demonstrație de forță fără precedent. Această demonstrație era adresată bucureștenilor ce trebuiau cumințiți. Minerii au fost aduși în capitală cu 11 garnituri de tren și zeci de autobuze⁶. Mobilizarea minerilor s-a făcut extrem de repede. Romulus Cristea susține în lucrarea lui că în noaptea de 13/14 iunie, în capitală, a avut loc un veritabil război urban soldat cu morți și răniți prin împușcare. Revoluționarul român mai amintește că au fost incendiate sediile Ministerului de Interne, Poliției capitalei, Televiziunii Române și SRI. În haosul din capitală, zeci de autovehicule au fost distruse, din mulțime erau lansate sticle incendiare de către persoane care au rămas neidentificate până în prezent. În ceea ce privește mobilizarea Ministerului de Interne, pe străzi au fost scoase tancurile și unitățile de intervenție. Armata a ripostat cu muniție de război, iar din elicoptere se aruncau mii de fiole lacrimogene. În urma acestor acțiuni, un fum gros a acoperit centrul capitalei⁷. Au fost reținute 1030 de persoane și au fost emise 165 de mandate de arestare. Persoanele reținute au fost duse la două unități militare, la Măgurele și Băneasa. Unele dintre persoanele reținute au fost eliberate după câteva zile, altele după detenții care au durat luni de zile. Au fost rănite 746 de persoane și oficial au fost înregistrați 7 morți, din care 4 prin împușcare. Reprezentanții unor asociații nonguvernamentale apreciază că numărul morților din acele zile depășește de 100⁸. Prin urmare, numărul victimelor este controversat și nici astăzi nu cunoaștem cu exactitate câți oameni și-au pierdut viața la mineriada din iunie 1990.

Minerii au fost aduși cu 11 garnituri de tren și zeci de autobuze. Aduși cu trenurile speciale, mii de mineri au debarcat în capitală la primele ore ale dimineții zilei de 14 iunie 1990. Aceștia erau înarmați cu răngi metalice, bâte din lemn, târnăcoape și topoare, sub pretextul „restabilirii ordinii și al pedepsirii golanilor”. Au distrus sediile partidelor de opoziție și ale asociațiilor civice, au atacat populația și s-au dedat la furturi și jafuri. Ziarele independente susținătoare ale ideilor pro-democrație, printre care și România Liberă și-au întrerupt apariția.

⁵ Bârsan Victor, *Mineriada din iunie*, p. 37.

⁶ Cristea Romulus, *Mineriada*, pp. 3-4.

⁷ *Ibidem*, pp. 3-4.

⁸ *Ibid.* p. 4.

Acțiunile trupelor de mineri au fost coordonate de ofițeri ai serviciilor de informații, polițiști și militari, lideri ai partidului de guvernământ – FSN. O parte a populației civile, dar și sindicatele unor întreprinderi (IMGB) au susținut acțiunile minerești⁹. După evenimentele din capitală din zilele de 13-15 iunie, Ion Iliescu le adresează minerilor cuvânt de mulțumire: „Dragi mineri, mă adresez dvs., de astă dată mulțumindu-vă pentru răspunsul de solidaritate muncitorească pe care și de astă dată l-ați dat la chemarea noastră”¹⁰. Așadar, de această dată, Ion Iliescu le mulțumește minerilor pentru intervenția din Piață și le urează drum bun.

Versiunea pe care o susține Ion Iliescu despre sosirea minerilor la București este că aceștia, alarmați de tulburările de la București, de imaginile transmise de televiziune, au hotărât în mod spontan să meargă în capitală spre a restabili ordinea. Această perspectivă nu corespunde cu situația reală. Victor Bârsan apreciază că există un motiv foarte simplu pentru care un miner nu va veni niciodată din proprie inițiativă la București, din conștiință muncitorească: pentru o zi de absență el pierde prima de vechime, alocația pentru familie și prima pentru alimentație. În plus, atât comportarea minerilor pe 14-15 iunie, cât și diferitele declarații pe care le-au făcut, indică un nivel de înțelegere extrem de scăzut al situației politice și o supunere oarbă în fața superiorilor. Ion Iliescu a văzut în intervențiile lor o atitudine de înaltă conștiință civică adaptare conjuncturală a tezei leniniste conform căreia clasa muncitoare este purtătoarea celei mai înaintate concepții despre lume și viață.

Printre figurile importante martore la mineriada din iunie, îl avem pe Ioan Mănușu, inginerul care a oprit trenurile ce se îndreptau spre București. Intervenția acestuia a demonstrat un lucru foarte simplu: oprirea trenurilor de mineri stătea în puterea personalului feroviar. Spre exemplu, simpla conectare a unui semafor pe lumina roșie ar fi făcut imposibilă circulația trenurilor¹¹. Cu toate acestea, un om obișnuit nu a ales să schimbe modul în care s-au desfășurat evenimentele din 13-15 iunie 1990. Intervenția pe care inginerul Mănușu a produs-o trenurilor de mineri, relativ mică, a fost suficientă pentru ca acestea să ajungă la București într-un moment în care calmul a fost restabilit complet¹². Un alt personaj cheie în mineriada din 1990 a fost Mihai Chițac, ministru de interne, sub comanda căruia au început mineriile să degajeze. De asemenea, personaj important al mineriadei din 1990 a fost Marian Munteanu, președinte al Ligii Studenților și lider al manifestației din Piața Universității. Acesta a pledat pentru non-violență, liberate de expresie, dialog și transparență. Marian Munteanu a fost arestat la

⁹ Bârsan Victor, *Mineriada din iunie*, p. 126.

¹⁰ <https://piatauniversitatii.unibuc.ro/expozitie/activitati-de-golan/discursul-domnului-ion-iliescu-tinut-in-fata-minerilor/> accesat la data de 27 aprilie 2023.

¹¹ Bârsan Victor, *Mineriada din iunie*, p. 175.

¹² *Ibidem*, p. 98.

Spitalul de Urgență unde era tratat de loviturile pe care le suferise în dimineața zilei de 14 iunie. La o lună după curățarea Pieței, adică în data de 13 iulie, în capitală a fost organizat „marșul cămășilor albe”, o mare manifestație în sprijinul lui Marian Munteanu și a altor participanți la demonstrația din Piața Universității. Se estimează că ar fi participat aproximativ 60 de persoane¹³. Miron Cozma este cel care a condus minerii ajunși la București. Acesta avea autoritate absolută în Valea Jiului, fiind apreciat de mineri pentru charismă, pentru faptul că era un om de afaceri și pentru simpatia lui pentru echipa de fotbal Jiul Petroșani. Alături de Miron Cozma s-a aflat și Constantin Iliescu¹⁴. În fruntea acțiunilor din iunie 1990 a stat Ion Iliescu. Fostul președinte este considerat de către Victor Bârsan ca fiind artizanul necontestat al violențelor din 13-15 iunie. El este cel care a convocat ședința din 11 iunie de care am amintit anterior și în urma căreia s-au definitivat detaliile represiunii din 13 iunie, tot el fiind și cel care i-a cerut lui Miron Cozma să vină cu minerii la București¹⁵. Așa cum am amintit mai sus, Ion Iliescu i-a chemat pe mineri în capitală, dar acesta susține că ortacii s-au mobilizat în urma celor auzite la televizor.

Din declarațiile martorilor prezenți la mineriadă, aflăm de la George Roncea că minerii au distrus sălile de curs de la Universitate. Fratele acestuia, Victor Roncea, a fost arestat împreună cu el. Acesta mărturisește că sediile ziarelor Dreptatea și România Liberă și ale partidelor istorice au fost devastate¹⁶. Un alt martor, Adrian Comăniță, participant la toate manifestațiile, mărturisește că a apărut un număr dintr-un ziar intitulat Golanii. Același martor amintește că marea parte a populației privea cu ochi indiferenți sau neîncrezători manifestările acelea¹⁷. Cei care au dat mărturie despre evenimentele din iunie 1990 din România au fost participanți la manifestații.

Concluzii

Prin urmare, mineriada din iunie 1990 constituie cea mai brutală acțiune a minerilor din România. În viziunea fostului președinte, Ion Iliescu, evenimentele din 13-15 iunie au avut loc pentru a curăța capitala de huligani. În realitate, nu era nevoie să se intervină prin forță împotriva câtorva manifestanți pașnici. Totuși, evenimentele au avut loc și s-au finalizat cu multe aspecte negative printre care victime, răniți, arestați, dar și cu faptul că imaginea României în plan extern a fost afectată în mod

¹³ Ibid., pp. 172-177.

¹⁴ Ibid., pp. 177-179

¹⁵ Ibid., p. 192.

¹⁶ Cristea Romulus, *Mineriada*, pp.3-4.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 210-212.

negativ de acest eveniment. Mineriada din iunie 1990 a fost și este considerată o pagină neagră din istoria României postdecembriste.

În plan extern, evenimentele din 13-15 iunie 1990 au exclus România de la orice finanțare a organismelor internaționale și au întrerupt acordul de asistență cu FMI.

În plan intern, mineriada din iunie 1990 a reprezentat o perioadă tristă în care libertatea de exprimare a dispărut.

Mineriadele care au urmat au reprezentat reluări ale acestui șablon tragic, cu confruntări între forțele de ordine și protestatarii civili, alături de intervenția violentă a minerilor aduși să reprime disidența. Cauzele acestor evenimente au fost complexe și multifactoriale. Pe lângă instabilitatea politică și economică, mineriadele au fost alimentate și de manipularea politică, cu lideri care au folosit violența ca mijloc de intimidare și control. De asemenea, ele au reflectat și tensiunile sociale adânc înrădăcinate, precum și lipsa încrederii în instituțiile democratice proaspăt create.

Consecințele mineriadelor au fost profunde și durabile. Pe plan politic, aceste evenimente au consolidat unele grupuri de putere și au slăbit altele, influențând direcția democratizării României. Pe plan social, ele au lăsat cicatrici dureroase în memoria colectivă, întărind unele diviziuni și slăbind coeziunea socială. Mai presus de toate, mineriadele au ridicat întrebări fundamentale despre natura democrației și statul de drept în România post-comunistă, reamintind lumii că drumul către libertate și justiție este adesea pavat cu violență și suferință.

În concluzie, mineriada din iunie 1990 rămâne așadar cea mai cunoscută intervenție violentă a minerilor chemați de autorități în zilele de 14 și 15 iunie pentru a înlătura manifestații pașnice din Piața Universității.